

מראי מקומות- בבא בתרא צ"ה

- (א) דכיון דחזי ליה לאצטרופי בתשעת קבין, הויה לה ארעא חשיבותא באפי נפשא, והדרא- לכאור' ק', הרי יותר מרובע אינו ט' קבין לבית כור, ורק ז' ומחצה (דרובע הקב לכל סאה הוי ז' ומחצה לשלשים סאין), וא"כ ט' קבין מאן דכר שמייהו. ובאמת כ' הרש"ש למחוק מ"דכיון" עד "באפי נפשה". וע' בר' יונה (גם הובא בשטמ"ק בסוף צד:) שג"כ הק' כן, היכא דאיכא מותר רובע לסאה, אלא דלא הוי ט' קבין, כגון שיש שם ח' קבין לכור, דאיכא חצי קב טפי מרובע לסאה, למה אינו צריך להחזיר כל הרובעין במעות, כיון שמחזיר את המותר. ותי' דשאני התם דא"ל הן חסר הן יתר, ולכן לעולם הוי הרובע לסאה עצמו מחילה, ואע"ג דאיכא יותר מרובע לסאה, עד שיצטרף לשיעור קרקע הראוי בפנ"ע, דהיינו ט' קבין. אבל הוסיף דר' הונא גופי' ס"ל דהיכא דאיכא מותר על רובע לסאה, אע"ג דלא הוי ט' קבין, מחזיר את הכל [ונק"ק, א"כ לכאור' הוי רא"י כנגד ר' הונא, וצ"ע].
- (ב) אמאי, ליהדר עד פחות משתות- פ"י הרשב"ם, אמאי מחזיר כל האונאה, בין בשתות בין ביתר משתות, וכו', אלא ע"כ כר' הונא דאם בא לנפות מנפה את הכל. והעיר הרש"ש, הא ביתר משתות אין כאן חזרת אונאה כלל, אלא ביטול מקח הוא, וא"כ מה ענין זה לר' הונא כלל. ובאמת ע' בריטב"א דכ' דהרא"י הוא רק מהא דאונאת שתות צריך להחזיר, דאילו מהא דיותר משתות בטל מקח אין רא"י כלל, דהא אין כאן מקח כלל. והוסיף דהרא"י הוא בין למ"ד דינא ובין למ"ד קנסא, דלמ"ד דינא, כיון דטורח לבוא לב"ד על השתות, ודאי רוצה לתבוע הכל. ולמ"ד קנסא, כיון דשתות היא, מסתמא יודע דעובר בזה על לא תונו, ולכן שפיר קנסינן ליה, וכמו הא דר' הונא.
- (ג) התם, מעיקרא שוה בשוה א"ל, וכו'- כ' הריטב"א דשוה בשוה "א"ל" לאו דוקא, אלא אנן סהדי דלא נחית חד מינייהו להיות נתאנה, דכיון דאמר רחמנא לא תונו, ודאי כל חד מינייהו דייק, אלא דכיון דלא מינכר פחות משתות כ"כ, לכן אמרי' דמחיל עד שתות.
- (ד) מיהו פחות משתות לא ידיעה במנה ומחיל איניש- כ' הט"ז (חו"מ רכ"ז, ו') דמכאן לכאור' מבואר דהמאנה אפי' בפחות משתות עובר באיסור אונאה, אלא דהנתאנה מוחלו (והק' אהא דנסתפק הרא"ש בב"מ בזה).
- (ה) נותן לו יין שכולו יפה- פ"י הרשב"ם, ואם איתא דמקבל קוססות, הכא נמי נימא הגיעו, אפי' הוא יין קוסס. ולכאור' מלשונו משמע דמה שהגיעו אפי' אם הוא יין קוסס, היינו אפי' אם כולו קוסס. וק', מהיכי תיתי לומר דכיון דנחית לקבל עשר קוססות למאה, דגם יהי' נחית לקבל חבית א' שהוא קוסס לגמרי. וע' ברשב"א דכ' דקו' הגמ' סבר דבאמת אינו מוכר לו יין בחבית אחת, אלא מוכר לו יין שבשיעור חבית אחת, דשיעור חבית ידוע הוא. וא"כ, קו' הגמ' הוא דאם באמת מקבל עליו עשר קוססות למאה, א"כ לימא דה"ה דיקבל על עצמו איזה חלק של שיעור של יין קוסס מתוך שיעור חבית, וכיון דהדין הוא דצריך ליתן לו יין יפה, לכאור' נראה דלא כדברי ר' הונא. וע"ז תי' הגמ' דכל שאמר לו חבית, יין הראוי להיות בחבית אחת קאמר, ואין ראוי לערב יין יפה ויין קוסס בחבית אחת.
- (ו) מרתף זה של יין אני מוכר לך, נותן לו יין הנמכר בחנות- הק' הריטב"א, ולמ"ד לקמן דאם ריחי' חלא וטעמי' חמרא דדינו כחלא, א"כ איך יתן לו יין הנמכר בחנות, הרי יין אמר לו, ונמצא שנתן לו חומץ. ותי' דמה שדינו כחומץ, היינו רק לענין ברכה ומעשרות, אולם לענין מקח וממכר, שפיר הוי דינו כ"יין.
- (ז) מרתף זה אני מוכר לך, אפי' כולו חומץ הגיעו- הק' בשו"ת הב"ח (ישנות, מ"ז), למה לא אמרי' הדמים מודיעים, וכמו דאמרי' לכ"ע לעיל (צב.) לענין אם היתה כוונתו ליקח שור לרדיא או לשחיטה. ותי' דכיון שלא אמר לו מרתף זה של יין, הו"ל כאילו אמר בפירוש אני מוכר לך מרתף זה בדמים אלו, בין שהוא של יין בין שהוא של חומץ,

דעדיין ראוי לאכילה קצת, א"כ בשלמא לגבי ברכה ראשונה דהמוציא, שכל הברכה הוא דרבנן, י"ל דחכמים אומרים דכיון דדברים אלו לא חשיבי אין מברכין עליהו אלא שהכל. אבל לענין ברכה אחרונה, הרי כיון דראוי לאכילה קצת, ומבואר מסוגיא דברכות דלענין יו"כ אכילה ע"י הדחק שמה אכילה, א"כ לכאור' חייב לברך עליו ברכת המזון מן התורה, ואיך נפקע חיובו [ואין לומר דמשום דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה, דלמה יעשו כן]. וכ' דאולי י"ל דאה"נ, דמה דאמרי' דאין מברכין עליהו אלא בורא נפשות, היינו רק היכא דאכל כזית מן הפת שעטיפשה, אבל לא אכל כדי שביעתו, אבל אם אכל כדי שביעתו, ואה"נ דמברך עליו ברכת המזון (ואף דמתחלה בירך עליה שהכל, אי"ז מעלה או מוריד), וסיים דצ"ע למעשה.

דאל"כ הו"ל להזכיר יין בדבריו. וא"כ, נמצא דמוכח מן הלשון מה מכר לו, והלכך המקח קיים.

(ח) דר' זביד דא"ל למקפה - הק' הריטב"א, כיון דכולה מילתא דר' זביד תלוי בהא דא"ל למקפה, ואם לא א"ל למקפה אין דינו כן, א"כ איך לא הזכיר בדברי הברייתא דא"ל למקפה. ותי' דר' זביד באמת הזכיר מקפה בפירוש, אלא שהתנאים חיסרו הלשון, לפי שהי' פשוט להם דע"כ מיירי בהכי.

(ט) מרתף זה של יין ולא א"ל למקפה, נותן לו יין הנמכר בחנות - פי' הרשב"ם, דזהו מציעתא דברייתא דלעיל, וכיון דלא א"ל למקפה, לכן יכול ליתן לו יין הנמכר בחנות, דלא הוי יפה כ"כ. אולם, הוסיף הרשב"ם דאף דלגבי רישא דברייתא פליגי ר' אחא ורבינא אם מיירי בדאמר לי' למקפה או לא, מיהו סיפא דברייתא, דקתני דאמר מרתף זה, ולא אמר של יין, דהדין הוא דיכול ליתן לו חומץ, ודאי מיירי בדלא אמר לי' למקפה, דאם הי' אומר למקפה, א"כ יהי' הדין דצריך ליתן לו יין יפה, אלא דיהי' צריך לקבל י' קוססות למאה, כיון דאמר מרתף זה, אבל מה שלא אמר "יין" אינו כלום היכא דאמר למקפה, דמקפה לעולם משמע שהוא מיין טוב. וע"ע בריטב"א דלא ס"ל כן, אלא דהיכא דאמר לו מרתף זה ולא אמר למקפה, נהי דאינו יכול ליתן לו יין שכולו חומץ, דהא אמר לו למקפה, אולם יכול ליתן לו יין שכולו קוסס.

(י) ולמאן דדייק מר' זביד קשה ברייתא - הק' הרמב"ן, הרי הי' יכול לומר דמה דקתני כולו יפה, היינו דג"כ מקבל עליו י' קוססות, כמש"כ הגמ' לעיל בעמוד א'. ומה שלא תי' כן, י"ל דהיינו משום דעכשיו דר' זביד הביא ברייתא דאי' דכולו יין יפה קאמר ואינו מקבל עליו כלום, א"כ לכאור' הברייתא דידן ג"כ כוונתו להכי, ולכן שפיר הק' מברייתא.

(יא) על הפת שעפשה ועל היין שהקרים וכו' אומר שהכל נהי' בדברו - כ' הביאור הלכה (ר"ד, א', ד"ה ופת) בשם הרמב"ם, דכל אלו דברכתן שהכל, ברכה אחרונה שלהם הוא בורא נפשות. והק' הביאור"ל, הא כיון